

домоправительница. Женщина заключена в замок по воле супруга Питера, который принял такое решение после измены супруги. Герой, который может освободить пленницу, – мистер Леджур, её возлюбленный. Анна совершила несколько попыток освободиться, но они не имели успеха. Героиня, не принятая отцом, вернулась и добровольно находится в заточении, проживая «годы внутреннего одиночества». Отметим, что через образ главной героини А. Мёрдок реализует алогизм «бездействие есть действие», что понимается, в свою очередь, как экзистенциальный выбор индивида. Из сюжета следует, что Анна Крин-Смит испытывает чувство вины за совершённый поступок (попытку убить мужа): «Она обвиняет себя в этом поступке, и никто не имеет права снять это обвинение с неё» [1, с.31]. В конце первой части романа мистер Ноулан говорит Мэрион в контексте диалога об Анне: «*Душа под бременем греха не может спастись бегством. То, что происходит здесь с нею, так или иначе происходит и со всеми нами*» [1, с. 31].

Отметим, что данный архетип наполняется у А. Мёрдок глубоким философским смыслом. На наш взгляд, попытки других героев (Джеймси, Мэрион и Эффингема) освободить пленницу, «разбить её магическое окружение», которые закончились трагическим финалом, имеют под собой подтекст, связанный с проблемой познания истины, себя, божественного начала. По Мёрдок, духовное начало, его сущность остаются непознанными и должны сохраняться в тайне. Очевидно, агностицизм автора в вопросах познания истины, духа, божественного начала в человеке явился результатом размышлений над природой творчества в других произведениях писательницы (например, в романе «Чёрный принц»).

Проблемное поле романа сконцентрировано вокруг философских вопросов, которые не имеют однозначной трактовки. Это проблемы жизни и смерти, сострадания и любви, греховности, личного выбора, веры в Бога, добра и зла, счастья и свободы, познания истины и т.д.

А. Мёрдок принадлежит к ряду писателей-интеллектуалов с основательным университетским образованием, во многих произведениях автора содержатся серьёзные аналитические дискуссии философского характера. Роман «Единорог» не стал исключением: в нём присутствует ряд диалогов, в которых ведутся рассуждения над проблемами бытия в духе античных философов. На страницах книги упоминаются размышления Сократа, Платона и Федра, звучит древнегреческая идея об Ате – автоматическом переходе страдания от одного человека к другому.

А. Мёрдок использует элемент игры с читателем, когда ближе к финалу становится понятно, что на самом деле Анна жила верой других людей в её страдания, не испытывая никаких терзаний.

Заключение. Структурный и идейно-тематический анализ романа А.Мёрдок «Единорог» позволяет утверждать, что произведение имеет своеобразную полифоническое построение, которое позволяет увидеть в романе признаки литературной притчи: аллегоричность, универсальность сюжетных ходов, философское осмысление ряда ключевых проблем, обобщённость и надвременной характер ситуации, предложенной для рассмотрения читателю.

Таким образом, особая структура романа, построенного с использованием известных приёмов-вариаций культурных кодов прошлых эпох, удачно работает на раскрытие авторского замысла, позволяя посредством художественного слова размышлять о человеке и его вечном стремлении к самопознанию.

1. Мёрдок, А. Единорог / А.Мёрдок. – М.: Эксмо, 2008. – 400 с.

2. Белокурова, С.П.Словарь литературоведческих терминов / С.П.Белокурова. – СПб: Паритет, 2006. – 314 с.

ТАПАЊІМІЧНЫЯ АДЗІНКІ Ў ЗАГАДКАХ

Шакінка К.В.,

выпускніца ВДУ імя П.М. Маішэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Семянькова Г.К., канд. філал. навук, дацэнт

Як вядома, спецыфіка тапонімаў матывавана прыкметамі, пакладзенымі ў аснову іх наймення, прычым выбар гэтых прыкмет часта вызначаецца не столькі прадметнай асаблівасцю, колькі сацыяльнай значымасцю названага аб'екта [1, с. 56]. Сабраны намі матэрыял паказвае, што тапанімічныя адзінкі выкарыстоўваюцца ў загадках, хоць і не так часта, як уласныя асабовыя імёны. Актуальнасць нашага артыкула ў тым, што ў ім упершыню паказана функцыя тапонімаў у такім малым фальклорным жанры, як загадка.

Мэта артыкула – выяўленне ролі тапонімаў у загадках.

Матэрыял і метады. Матэрыялам паслужыла картатэка, сабраная аўтарам з фальклорных твораў [2–5]. Выкарыстаны апісальны метада даследавання.

Вынікі і іх абмеркаванне. Ужыванне тапонімаў у загадках, верагодна, абумоўлена тэрытарыяльнай прыналежнасцю людзей, якія стваралі гэты фальклорны жанр, а таксама іх ведамі пра геаграфію навакольнага свету. Часцей за ўсё тапонімы не выступаюць у функцыі замяшчальных намінацый. Традыцыйна выкарыстоўваюцца рэальныя тапонімы і фальклорныя. Прычым і першыя, і другія ўжываюцца ў раўназначнай ступені. Сярод сабраных адзінак сустракаюцца тапанімічныя назвы рэальна існуючых аб'ектаў – *Вільня, Піцер, Сіян, Сіянская гара*. Такія найменні з'яўляюцца прыналежнасцю не толькі беларускай анамастыкі, але і іншых тапанімічных сістэм.

Тапонімы ў загадках валодаюць шырокімі асацыятыўнымі магчымасцямі.

Разгледзім першую загадку: *У горадзе на Сіяне стаіць дуб-ветрадуб, на тым дубе пціца-вераніца, ніхто яе не дастане: ні цар, ні царыца, ні красная дзявіца, ні добры маладзец (сонца).*

Як відаць з тэксту, у загадцы называецца гара **Сіян**. Ужыванне гэтага тапоніма можна растлумачыць наступным чынам: **Сіян** – гэта трансфармацыя хрысціянскага тапоніма – назвы гары **Сіён**. Як вядома, **Сіён** – 1) гара ў Ерусаліме, дзе, згодна з Бібліяй, была рэзідэнцыя цара Давіда, а таксама храм Яхве; 2) у праваслаўных – срэбраны сасуд у выглядзе хрысціянскага храма для захавання прасфор, асвечанага хлеба [6, с. 187]. Чаму менавіта Сіён? Магчыма, што назва ўзнікла пад уздзеяннем дзеяслова *свяціцца*. Калі прыняць выказанае меркаванне, то лёгка прасачыць яго асацыятыўную сувязь з адгадкай (сонца).

У прыкладзе *Ішла шчука з Крэмянчука, лес валіла, горы станавіла (каса)* тапонім **Крэмянчук** мае фальклорны характар, таму мы звязваем яго ўжыванне са значэннем аднакаранёвага слова *крэмень* – вельмі цвёрды мінерал, разнавіднасць крэменазёму, які раней выкарыстоўвалі для вырабу прылад працы, наканечнікаў стрэл, пазней як крэсіва. Крэсіва – металічная прылада для высякання агню, паводле формы падобная да сярпа або касы. Як бачна, пабудаваны лагічны ланцужок дапамагае правільна знайсці адгадку (каса).

Цікавым прыкладам з'яўляецца загадка пра могілкі: *Сяло Мікулічы – ні двара, ні вуліцы, хто туды едзе, той не прыедзе (могілкі)*. Як вядома, **Мікулічы** – сяло ў Кіеўскай губерніі, якое ў XV стагоддзі было падаравана кіеўскім князем Аляксандрам Васільевічам Міхаілу Палаўцу. Вакол гэтага сяла знаходзіліся курганы [6, с. 124].

Разгледзім наступную загадку: *На гары Зажыты ляжаць людзі падбіты, прыйшоў ваўкалака, узяў кугаку: “А мужа, мой мужа! Садзіся на аўсяніка, бяры асейніка, дагані ваўкалаку, адбяры кулаку!” (жняя, воўк, дзіця, конь, сабака)*. Адгадку можна знайсці, правёўшы паралелі, заснаваныя на асацыяцыях: **Зажыты** – мае ў корані частку *-жыт-*, якая пэўным чынам асацыюецца са жняў.

Асобныя тапонімы-назвы рэальных аб'ектаў выкарыстоўваюцца ў загадках для абазначэння далёкага месца: *У Вільні рубаюць, а сюды трэскі ляцяць (ліст)*.

Заклучэнне. Намі было падлічана, што тапанімічныя назвы сустракаюцца ў 9 загадках з 79 прааналізаваных намі, што складае 11,4%. У загадках ужыта 9 тапонімаў, 6 з іх рэальныя (*Сіян, Сіянская гара, Вільня, Быхаў, Піцер, Мікулічы*), 3 – фальклорныя (*Патужава гара, гара Зажыты, Крэмянчук*). Такім чынам, тапонімы займаюць нязначнае месца ў загадках. Аднак тыя, што выкарыстоўваюцца, нярэдка выклікаюць пэўныя асацыяцыі і такім чынам падказваюць адгадку.

1. Мезенка, Г. М. Беларуская анамастыка / Г. М. Мезенка. – Мінск: Вышэйшая школа, 1997. – 119 с.
2. Загадкі / НАН Беларусі, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору; Склад. М. Я. Грынблат, А. І. Гурскі; Рэд. тома А. С. Фядосік. – 2-е выд., выпр. і дапрац. – Мінск: Бел. навука, 2004. – 363 с.
3. Беларускія прыказкі, прымаўкі і загадкі / Склад. Я. Н. Рапановіч. – 2-е выд., выпр. і дапрац. – Мінск: Вышэйшая школа, 1974. – 384 с.
4. Жывая крыніца: вусная народная творчасць / Уклад. М. А. Зелянкова. – Мінск: Юнацтва, 1991. – 271 с.
5. Залаты клубочак: загадкі, лічыльнікі, скарагаворкі / Уклад. У. А. Васілевіч. – Мінск: Мастацкая літаратура, 2007. – 95 с.
6. Паспелаў, Я. М. Географические названия мира. Топонимический словарь / ред. Р. А. Агеева. — М.: Русские словари, 1998. – 372 с.